

Emil Filipčič
SKRIVNOST UŽITKA

Povedal vam bom zgodbo na tesalski način. Kdor pozna igro s kartami po imenu tarok, bo vedel, o čem govorim. Frideriku se je zmeraj zdelo, da igra solo brez talona, po novem pa je imel občutek, da igra durhmarš.

Prisluhni, bralec, užival boš.

Friderik je dobil nagrado Prešernovega sklada. Takoj se je z njo vred pojavila skrivnost, kot nekaj ključnega v življenju. Bil je mračen dan, bilo je ob pol dveh popoldne. Friderika je v tilnik grizla skrb: kako si priskrbeti nove številke za nadaljnje preživetje njegove družine? Takrat je zazvonil telefon. Bil je Jaroslav Skrušný. Veselo novico imam zate, je rekel. Frideriku je takoj postalo vroče pri srcu. Misлил je, da je Jaro še vedno v službi na TV Slovenija in da se je odločil za odkup njegove televizijske drame. Saj veš, je nadaljeval Jaro, da sem predsednik Upravnega odbora za Prešernove nagrade, čestitam, odločili smo se, da ti podelimo nagrado Prešernovega sklada. To pa je zares lepa novica, je rekel Friderik iz polnih pljuč in obšel ga je občutek, da mu je pomagal Bog.

Strinjal se je s tem, da ne bo nikomur povedal, da je dobil nagrado, razen ožji družini.

– Zdaj pa uživaj, je rekel Jaro, preden se je poslovil.

– Zdaj pa uživaj, si je na glas rekel Friderik, ko je odložil slušalko. Za začetek je objel svojo ženo in ji vse povedal. Potem sta skupaj povedala sinu. Friderik je povedal novico še nečaku. In nikomur drugemu.

Podzemeljski demon, ki je rjovel do neba, da se mu na tem svetu godi krivica, je moral utihniti. S povsem novimi občutki je hodil mimo Prešernovega spomenika, po Miklošičevi cesti, po Cigaletovi ulici, še posebej pa je šel rad mimo Gimnazije Poljane. Delal je primerjave, kako je bilo včasih in kako je zdaj. Kolikokrat je po Ljubljani hodil, kot da je izgubljen. Kako se je besno gnal po cestah in

škripal z zobmi. Prej ga je bolelo, ker ni dokončal nobene šole razen osnovne, zdaj se je izkazalo, da je v svojem bistvu šolski tip, saj se mu je zdelo, da je s podelitvijo nagrade Prešernovega sklada opravil maturo in diplomiral hkrati. Na mah je postal veliko bolj skromen. Nič več ni bil jaguar, ki ponoči po pustih ulicah na mestnem obrobju napada ljudi, ni bil več Bog, kot v svoji prvi knjigi, ni dobil Nobelove nagrade, kot jo je dobil v svoji tretji knjigi, ni dobil Goncourtove nagrade, kot jo je dobil v svoji četrti knjigi, ampak je dobil nagrado Prešernovega sklada. Dobro je bilo. Ravno takrat je bila na televiziji vsak dan reklama. Trije igrajo tarok, pa enemu zazvoni mobi. Ja, se oglasi in mirno odvrže karto. Prav, reče potem spokojno in izključi mobi. Do večera imamo čas, reče in resno pogleda, žena nakupuje v BTC-ju, ta mala dva sta šla plavat v Atlantis ... Čez nekaj časa jih kamera spet pokaže, zdaj je že večer. Onemu spet zazvoni telefon. Mirno posluša in spet reče prav, potem se obrne k tovarišema: še imamo čas, so šli večerjat v McDonald's. Izven kadra se zasliši glas enega od tovarišev: dobro je.

Slovenija je bila že dvajset let samostojna država. Šinila je visoko v zrak po zlato kolajno na svetovnem prvenstvu kot Britta Bilač. V bliskovitem teku čez ovire je osvojila srebro na olimpijadi kot Brigita Bukovec. Drvela je po razpenjenih srebrnih brzicah kot Andraž Vehovar. Veslaje je drsela po bronasto, srebrno in zlato v četvercu, dvojcu in enojcu. Iztok Čop, Luka Špik, Žvegelj, Klemenčič, Mujkič, Janša, Mirjanič, sijajna imena. Ljubljanska Olimpija je osvojila tretje mesto na final fouru v košarki. Jure Košir je osvojil mali kristalni globus v slalomu. Rajmond Debevec nam je pristreljal zlato olimpijsko kolajno. Primož Peterka je postal svetovni prvak v smučarskih skokih. Slovenska hokejska reprezentanca je prišla v skupino A. Slo-

venska nogometna reprezentanca se je uvrstila na evropsko in svetovno prvenstvo. Primož Kozmus je osvojil zlato v Bejdžingu, Tina Maze je bila zlata. Tomaž Šalamun je uspel v Ameriki in v Evropi. Slavoj Žižek je uspel v Ameriki in v Evropi. Skupina Laibach je uspela v Ameriki in v Evropi. Skupina IRWIN je uspela v Ameriki in v Evropi.

Zmanjšaj doživetje, se je sam sebi nasmehnil Friderik. Ravnokar je hodil mimo Prešernovega spomenika. Velika skupina japonskih turistov je prihajala čez Tromostovje. Odkar je Slovenija za denarno enoto sprejela evro, je Ljubljana Friderika na trenutke spominjala na Benetke.

Na Petkovškovem nabrežju je srečal Bineta. In mu ni povedal. In kot v nekakšnem razodetju je svet uzrl z njegove nikalne strani. Ni bil več Kiklca. Kiklca bi šel takoj v svoj najljubši bar in po dveh kozarčkih vse izklepetal. Več kot dva meseca pred podelitvijo bi že vsa Ljubljana vedela, da bo Kiklca dobil nagrado. Frideriku ni bilo več treba prav vsega govoriti po resnici, saj je imel v svojem srcu skrivnost, ki ga je prijetno grela.

– Prebral sem tvojo knjigo, je rekel Bine veselo, tole zadnjo, *Probleme*, in zelo mi je bila všeč, vse si povedal, vse svoje življenje.

– Ja, je rekel Friderik, res, zaokrožil sem, veseli me, da ti je všeč.

Ni pa povedal, da je za roman *Problemi* dobil nagrado Prešernovega sklada.

– Lepo bi bilo, je nadaljeval Bine, ko bi človek prejel od ljudi še kakšno priznanje.

– Ja, res, je hitro rekel Friderik in potem pristavil, ampak saj bo.

– Enkrat bo že, se je zasmel Bine, glavno je, da greš lahko v svojo sobo in delaš.

Poslovila sta se. Čeprav Binetu ni povedal, je imel Friderik občutek, da stopa po pravi poti. Ta pot je bila široka. Na široki poti, ki se je odprla pred Friderikom, se je po telefonu oglasil Tone Stojko. Friderik je brž prepoznal rahločutnega umetnika, saj se je tudi Tone držal dogovora o skrivnosti, le čestital mu je in mu povedal, da ga bo fotografiral. Friderik je bil pripravljen kar takoj priti v njegov atelje.

Na sredi Zmajskega mostu čez Ljubljano se je naslonil na kamnito ograjo in poskušal zbrati svoje misli in občutja. Bil je mrzel dan, večerilo se je že. Friderik je strmel v naraslo Ljubljano, ki je hitro brzela proti njemu. Zdelo se mu je, da je njegova duša polna umirjenega ponosa. Mirno je strmel v gladino reke, kot da je končno postal možki, ki zadevo, ko se je enkrat loti, tudi spelje do konca. Strmel je v stolpnico Iskre v daljavi in se spomnil, da se zdaj imenuje Nova ljubljanska banka, to pa je bil jasen dokaz, kako na široko je bil njegov um razpet med preteklostjo in sedanjostjo. Ni vedel, kaj pravzaprav hoče podoživeti s strmenjem v reko, mogoče opis iz svoje osnovnošolske naloge, kako so se trije prijatelji odgnali od kamnitega brega in se zavihteli v čvrstem oprijemu vrbovih vej, ki so visele nad reko, tovarišica Matičetova pa je njegov opis ocenila s trojko, s pripisom posladkana romantika!

Friderik se je odločil, da se bo držal protokola. Uvidel je, da je normalen. In ni mu bilo žal. Pri Tonetu se je počutil kot doma. Atelje, fotografije in slike na stenah, luči na stojalih, vse to je Friderika spominjalo na njegove igralске čase. Tone je ravno presnemaval ves svoj material na novo, digitalno tehnologijo. Samo človek sem, je pomislil Friderik, spokojno je stal na mestu, ko ga je Tone v hitrem tempu vsaj stokrat fotografiral iz različnih zornih kotov. Vmes sta se pogovarjala, Tone je Frideriku postre-

gel s sokom iz jagod. Tudi mačka Tačka je imel. Friderik je imel občutek, da je po dolgem času v družbi umetniške duše. V vseh sobah ateljeja je vladala prijetna tišina. V tej tišini se je Friderik že spet začel primerjati z očetom. Zdaj se mu je zdelo, da mu je enak. Tako kot oče odlikovanja, je tudi Friderik dobil visoko družbeno priznanje. Na splošno pa je od primerjav pričakoval več. V predstavi je skušal zlepiti skupaj dva trenutka, tistega iz leta 1980, ko je dan pred podelitvijo Prešernovih nagrad ob devetih zvečer prišel na Navje, v dobri veri, da je tam Prešernov grob, in potem položil steklenico barbore v dar Jurčiču, in tega, zdajšnjega, ko je ponosno hodil mimo svoje nekdanje Poljanske gimnazije kot nagrajenec Prešernovega sklada. Ti dve besedi je lahko še tolikokrat ponovil v mislih, pa zanj še vedno nista izgubili lepote in vrednosti. V duhu je kar takoj začel snovati roman, ki bi bil vreden velike Prešernove nagrade. Za izpeljavo takega dela pa je bilo treba opustiti svoj majceni jaz in njegova skromna doživetja ter se lotiti prikaza slovenskega umetniškega gibanja od začetka šestdesetih let prejšnjega stoletja do danes. Mi iz našega razreda smo se najprej srečali s *Semaforji mladosti*, pesniško zbirko Janeza Menarta. Bicko je prvi zatrdil, da so *Semaforji mladosti* napredni. V tej pesniški zbirki je bila pesem »Croquis«. Pesnik je z gladko drsečimi rimanimi besedami pripovedoval o možaku, ki sedi za mizo v kavarni in s prstom riše v lužico, ki se je naredila pod kozarcem, hišica, v njej mlada žena, v naročju drži otroka, vrt pred njo, a tedaj po nerodnosti prevrne kozarec in risba v lužici izgine. Natakár, še en konjak, prosim! *Semaforji mladosti* so v *Delu*, glasilu Zveze socialističnega ljudstva, prejeli ukor in grajo, mogoče se je kdo celo oglasil v pismih bralcev. Zaradi tega nam je postala zbirka še bolj všeč in se nam je zdela še bolj napredna. In tudi med ljudmi je

postala priljubljena. Tako smo vstopili v svet pesništva. Omenim naj, da je bil Menartov sin naš sošolec. Rekli smo mu Meni. Nato se je pojavil Tomaž Šalamun. Čisto mogoče je, da je bil Peter Božič tisti, ki je s Tomažem naredil intervju za *TT*, takrat najbolj priljubljeni tedenski časopis v Sloveniji. Priobčena je bila tudi Tomaževa pesem. Tako se je spominjam:

GREMO V KARLOVAC.

Spet bomo izgubili.

Za nas je bila ta pesem revolucionarna, moderna in hkrati človeška, ker se pesnik ne pretvarja, da ni športnik. Tiste čase je košarkarski klub Olimpija redno izgubljal tekme v Karlovcu. Po pričevanju očitodcev sta oba sodnika tresla koš, kadar so Ljubljančani izvajali proste mete. In Šalamun je s fino ironijo razkril zakulisno igro. Treba je povedati tudi to, da se Tomaž Šalamun te pesmi nikakor ne more spomniti, kadar mu jo kdo od nas recitira. Kdo pa smo bili? Bice je najbolj cenil Stendhala, a v nekem trenutku je segel tudi po knjigi *Lepe gospe z bogatega dvora*. In nekega dne je padel pod vpliv, kot se je jezno izrazil, dovolj nas je imel, ko smo bili vsi kar na lepem pisatelji, pesniki in dramatik. In se je zaprl v sobo, nihče ga ni smel motiti, ne mama, ne sestra, niti stara mama ne, in je napisal trideset strani dolgo zgodbo o vitezu Zelenmu. Spominjam se stavka: Zelenmu se je to čudno zdelo. Prosim te, je besno sikal Bice, ne govori mi, da je zgodba dobra, ker vem, da je zanič, ne hvali me, kot se vi vsi hvalite med sabo, da ste ne vem kakšni geniji, v resnici pa nimate pojma. Srač je napisal dramo, Kavsi je pisal pesmi, Miha Dermota je pisal pesmi, Brane je napisal dramo in je zaprosil Friderika, naj jo prebere in mu pomaga oblikovati zaključek, Fri-

derik pa je medtem že začel pisati dramo skupaj s Sračem. In kot višek vsega je Marči pri meni doma na stranišču dobil inspiracijo, razburjeno me je poklical in zaprosil za svinčnik in papir. Vsebine njegove kratke črtice se ne spominjam, naslov pa je bil »Klobasa«.

∞

Friderik je pač verjel, da ima eno in isto dušo od svojega rojstva leta 1951 pa vse do tega trenutka v letu 2011. Da se je počutil normalnega, je med drugim pomenilo tudi to, da je z viledo obrisal črno mizico, ki mu je ostala po očetu in materi. Pravzaprav je Friderik samega sebe spominjal na tistega robotka na Marsu, ki se mu je pokvarila nogica, kolešček na njej se ni več vrtel, pa je kljub temu obkrožil dva kilometra širok krater ter dobil nagrado Prešernovega sklada. Mladi znanstvenik v Houstonu je bil nad robotkom čisto navdušen, kaj vse je moral prestati, kaj vse je dal skozi, kot se reče, občudovati ga moraš.

Na dan podelitve Friderik ni kadil in tudi palčke ni potresaval. Vzel si je prost dan. Šel je mimo stolnice, njena kupola ga je spominjala na Cerkev svetega Petra v Rimu. Visoko zgoraj, na enem izmed dveh zvonikov stolnice, je nekoč snemal reklamo za gorčico Thomy. Naj primerja tisti trenutek s sedanjim? Primerjave se nekako niso izšle. Še dobro, da sem dobil nagrado Prešernovega sklada, je že kdo ve kolikič pomislil. Hodil je z zložnim korakom, nikamor se mu ni mudilo. Namenjen je bil v orientalsko trgovino, ki jo je vodila Šana, hotel si je kupiti svilen šal ali ruto, kot popestritev k temni obleki. Je užival? Všeč mu je bilo, da stopa čvrsto in uravnoteženo, glavo je imel zračno, kot da mu skozi ušesa piha svež veter. Tudi mislil je po protokolu, se pravi, ni mislil na smrt, na zdravje in na

denar. Ko smo že pri primerjavah, Frideriku se je zdelo, da je bil prej abnormalen, zdaj pa je normalen. Kar na lepem je uvidel, da je vsako razmišljanje v resnici kritika čistega uma. V tem čistem umu je bilo zmeraj vse narobe. Zato se je raje držal protokola. V orientalski trgovini je za pultom našel Petro, ravno je nekaj računala. Na zalogi ni imela šala iz svile, niti rute ne, in ni vedela, da je dobil nagrado. Očitno ni brala časopisa *Delo*, ki je prekršil dogovor o molčečnosti in je v številki tistega dne razkril imena nagrajencev. Friderik je svoje ime prvič v življenju videl na vrhu naslovne strani *Dela*. Zdaj, ko ni bil več zadet, niti od trave niti od cigaret, na alkohol pa še pomislil ni, se je spet počutil, kot da ima enajst let. Od tod je verjetno izvirala vtis, da ima že vse življenje eno in isto dušo. Ali je ta duša kaj napredovala? Napredek se je kazal v tem, da je znal skrivnost obdržati zase. Poleg tega se mu je zdelo, da ni več agresiven in emocionalno nezrel. Prav gotovo se mu je izboljšalo tudi zato, ker je znal na pamet svojo kodo. Ozrl se je po soljudeh. Skoraj vsi so se kar med hojo pogovarjali po svojih prenosnih telefončkih. Ampak ali ni tudi on z vsakim korakom v možganih sproti osmišljal svoje hoje? Hvala bogu, da je hodil po pravilih protokola in je imel natančno zarisane cilje, tudi če se mu načrt ni takoj uresničil. Svileni šal si bo nabavil v Maximarketu. Še nekaj novega se je pojavilo. Skrb. Svileni šal je v Maximarketu skrbno izbiral in se odločil za zadržano svetlosivo barvo. Potem je odšel kar lepo domov. To mu je bilo tudi všeč. Ni več taval po ljubljanskih cestah in ulicah, ampak se je počutil kot Odisej, ki se je po dolgoletnih blodnjah vrnil domov, na rodno Itako.

Vreme je bilo na dan sedmega februarja presenetljivo toplo in sijalo je sonce. Naredil se je krasen dan. Povsem trezno in naravno je sprejemal prve čestitke iz oči v oči.

Imel je občutek, da mu prav vsi po vrsti privoščijo nagrado. Kar nekaj jih je bilo, ki so mu pravzaprav čestitali za nepozabno *Butnskaló*, pa tudi za dramo *Atlantida*, tisto je bilo fenomenalno, ko si sedel za šivalnim strojem, nepozabno pa je bilo tudi njegovo komentiranje državnega prvenstva v kajaku s stolpa nad tacenskimi brzicami. Friderik je počasi spoznaval, po čem se ga ljudje najraje spominjajo in kaj vse je naredil. Skoraj vsak ga je takoj vprašal, ali je vesel nagrade, in Friderik je lahko vsakomur spokojno zatrdil, da je zelo vesel nagrade, celo užitek je začutil v ponavljanju. In v glavi se mu je vrtela pesem Pankrtov – mi smo lepi, lepi in prazni. Spet ga je pičil Aristotel. Dostojevski in Aristotel, tadva sta ga vsake toliko časa zadela, kot da se gredo ladjice potapljat. Aristotel je zoprval ideji nekega starogrškega pisca tragedij, ki je ustvaril dvanajst tragedij o dvanajstih Herkulovih junških dejanjih, v prepričanju, da bo na ta način najbolje predstavil usodo junaka v celoti, od začetka do konca. In ali ni hotel Friderik prikazati svojega življenja od začetka do konca, v dobri veri, da se bo vodilna nit kar sama od sebe obarvala rdeče? Ali se mogoče ni držal nasveta pokojnega prijatelja Andreja, kmeta, ki mu je predlagal, naj piše v nadaljevanjih, ker bo to ljudi vleklo? Najbolj smešno je bilo to, da si je Friderik vse svoje življenje prizadeval, da bi bil skrivnosten tip, zdaj, ko se je to zgodilo in je že skoraj dva meseca tajil pred ljudmi blagovest, ki jo je nosil v srcu, pa se je počutil najbolj normalnega na svetu. Kot da je ujel svojo srednjo mero.

Zvečer je skrbno okrtačil nove čevlje znamke Ecco, model Chicago. S Karolino sta se vsak posebej in oba skupaj postavila pred ogledalo na hodniku. Pohvalila ga je, kako izboren okus ima, svileni šal se je nevsiljivo prilegal temni obleki. In potem sta se napotila proti Cankarjevemu

domu, kot da jahata na slonu. Pol leta preden sta se v življenju srečala, ji je njena kofetarica povedala, da vidi v skodelici bradatega moža na zasneženem hribu. In natanko ob tistem času je Friderik živel na Bloški planoti in je pozimi hodil skozi debel sneg kar v visokih ribiških škornjih. Imel je brado. Nadalje ji je kofetarica povedala, da bo imela s tem človekom veliko težav in nesporazumov, ampak nazadnje bosta skupaj jahala na slonu. Hodila sta po granitnih kockah Wolfove ulice, ki je bila že nekaj let zaprta za promet, mimo japonske restavracije, mimo slaščičarne Zvezda. Počutil se je kot tisti junak iz pravljice, ki je odšel v začarani gozd in blodil v njem tri dni in tri noči, ko pa je našel izhod in se vrnil v domačo vas, je osupel spoznal, da je vmes minilo petdeset let. Nekdaj sive, umazane in okrušene fasade hiš so bile zdaj skoraj vse na novo ometane in obarvane, Kongresni trg je bil ograjen, prenavljali so ga. Frideriku se je pri vsakem četrtem ali osmem koraku utrnil spomin, ko sta šla s Karolino skoz park Zvezda, se je zagledal s slikarjem Brankom Simčičem, bila sta dijaka večerne Šubičeve gimnazije, špricala sta šolo, se pogovarjala o Van Goghu in bila zgrožena nad profesorjem za slovenski jezik Benuličem, ki tega slikarja ni cenil. V osnovi pa Friderik ni imel več časa za uživaško zatapljanje v preteklost. Zadostovalo mu je, da uživa v svoji hoji. Novi čevlji Ecco, model Chicago, so mu s svojim širokim podplatom ponujali čvrsto oporo. Pred vhodom v Cankarjev dom, ki je spominjal na belo palačo iz starodavnega Jeruzalema, sta se s poljubom poslovila. Sam je odšel do službenega vhoda na Prešernovi cesti. Opazil je, da je srečen. Hostese so takoj poskrbele zanj, tako kot za vse druge nagrajence. Veliko Prešernovo nagrado sta dobila dirigent Anton Nanut in pesnik Miroslav Košuta. Nagrado Prešernovega sklada so

dobili še glasbenik Zlatko Kaučič, igralka Janja Majzelj, ilustratorka Lilijana Praprotnik Zupančič, Jure Miklavc, oblikovalec, in Branko Robinšak, tenorist. Frideriku so se usta v kotičkih vihala navzgor in imel je iskreno srečne oči. Hostese so jih odpeljale v posebno sobo, na dolgi mizi so stali kozarci, pijača in raznovrstni prigrizki. Friderik je vzel kozarec jabolčnega soka in ga počasi srkal. Prva mu je prišla čestitat Alenka Zor Simoniti, poljubila sta se trikrat na lica, povedala mu je, da je bila komisija od prvega do zadnjega enoglasno za to, da dobi nagrado Friderik, bila je predsednica komisije. V primerjalnem utrinku je Friderik uzrl oba, sebe in Alenko, s slušalkami na ušesih in pred mikrofonom v kletnem studiu Radia Študent, kjer sta bila v študijskem letu 78/79 honorarno zaposlena kot napovedovalka in napovedovalec. Potem mu je čestitala ministrica za kulturo Majda Širca, trikrat sta se poljubila na lica.

– Zadnjič smo spet gledali *Butnskalo*, je rekla Majda s sanjavi nasmehom, in kar naenkrat smo videli, koliko jih je že odšlo, Franci, Feo ...

V primerjalnem trenutku jo je Friderik uzrl tiste noči, ko so leta 1977 protestno zasedli vilo na Erjavčevi, vsi so imeli spalne vreče, kmalu zatem so dobili obisk miličnikov, legitimirali so vse po vrsti, zdaj pa je stala pred njim kot ministrica za kulturo, kar se ji je lepo podalo. Pristopil je Pavel Gantar, predsednik Državnega zbora, in mu čestital, v letih po osamosvojitvi Slovenije sta nekajkrat sedela v družbi pred Mesingom.

Tedaj je prišel predsednik Republike Slovenije dr. Danilo Türk s soprogo Barbaro. Bila sta lep par. Vsakemu od nagrajencev sta čestitala in na prijeten način spregovorila z njim nekaj besed. Gruča fotografov se je nevsiljivo pojavila na drugi strani mize s prigrizki in pijačo. Pismo,

je pomislil, dobro je, da sem dobil nagrado Prešernovega sklada. Zazdelo se mu je, da je najbolje biti trezen, kot pri enajstih letih. (Popoldne sta z Lilo Prap po vaji pokadila eno cigareto.) Prej je znal iz muhe narediti slona, kar na hitro je hotel biti ponosen nase, zdaj ga je veselilo uživati v ponosu čisto počasi, tako kot so drug za drugim prihajali v sijajno razsvetljeno Gallusovo dvorano ob aplavzu množice, obstali so vsak pred svojim sedežem in čakali, da se je ob še glasnejšem aplavzu pojavil predsednik s soprogo. Še enkrat sta nagrajencem čestitala, enako prijazno in energično. Potem se je zaslišala »Zdravljica«. Vsa dvorana je vstala. Z užitkom si je dovolil fantazijo in zazdelo se mu je, da ga iz nebes gledajo mama, oče in brat. Imel je občutek, da se je razbremenil teže lastnega opusa in vrgel čez ramo vse svoje knjige, gledališke, radijske, filmske in televizijske nastope ter obstal kot človek, ki se zaveda, da je najbolje biti zdravnan. Vsa dvorana se je skoraj hkrati usedla, ko se je himna končala. Na oder je za govorniški pult stopil Jaroslav Skrušný in začel brati svoj govor. Friderik je prisluhnil, ko je Jaro citiral Milana Deklevo, današnja umetnost je krhka, umetnik je krhek, pesem je krhka. Dvorana se je zatemnila. Spod stropa se je z zvezdnatega neba na nevidni žici spustil Sandi Pavlin in obstal visoko v zraku nad odrom. Friderik ga je takoj prepoznal, čeprav je imel Sandi na glavi bel cilinder. Saj sta vendar skupaj igrala v spodnji dvorani Mladinskega gledališča, Friderik je bil Dingo in Sandi je bil Tomat, to sta bili osebi iz Friderikove drame *Atlantida*. Mogoče so bile to tiste krhke povezave, ki so se kot pajkove mreže spletale in razpletale v svetu umetnosti? Na odru sta se pojavila satir in rjavopolta mladenka in se začela s Sandijem pogovarjati o umetnosti, o umetniškem delu in o usodi umetnika. Po zamisli Nede Bric, ki je režirala pro-

slavo, so na platnu v ozadju predvajali kratke filmske portrete nagrajencev, nakar je imenovani prišel po nagrado. Naposled je Friderik zagledal samega sebe izpred šestindvajsetih let, v začetnem prizoru iz filma *Butnskala*. Bil je svetle polti, mlad, in sveže nasajeni zobje so se mu bleščali v luči reflektorjev. Brž nato je lahko naredil primerjavo z nedavno sedanostjo, pokazali so ga pred Sax Pubom, ponoči, v Rembrandtovi svetlobi, bil je star in naguban, a zahvaljujoč doktoresu Šutej je imel odlične nove zobe. Avtorica filmskih portretov Jasna Hribernik ga je posnela kar s svojim prenosnim telefončkom, do te mere je že napredovala digitalna tehnologija. V naslednjem kadru je bil že znotraj Sax Puba, nasmejan do solz, med množico poslušalcev koncerta, ki sta ga izvajala Zlatko Kaučič in Boštjan Gombač. To so bile sladke obveznosti, ki se jih je zadnja dva meseca vestno udeleževal. Na vrhu Nebotičnika sta z Igorjem Bratožem naredila intervju za *Delo*. Z Vladom Motnikarjem sta naredila dve enourni oddaji za Radio Slovenija. Na domu je dobil obisk predstavnikov Prešernovega muzeja iz Kranja. V tistem trenutku je začel satir recitirati odlomek iz *Problemov*, Neda ga je v Saxu prosila za dovoljenje in Friderik je privolil. – Toda brž, ko je na televiziji zagledal Prešernove nagrajence, je z dramatičnim glasom spregovoril satir, in dvorana se je že na tem mestu začela hahljati, ga je v srcu prevzela mržnja do vsega, kar je slovensko, v glavi je zasnoval strašno maščevanje, dobil je Onassisovo nagrado, vzel je grško državljanstvo in domovina se je lahko za genija pod nosom obrisala. Anton Nanut, ki je sedel poleg njega, se je začel od srca hahljati.

Dvorana se je razsvetlila, v zraku se je slovesno razleglo njegovo ime in Friderik je odločno zakorakal na oder. Z Jaroslavom Skrušným sta se srečala na pol poti, Friderik

je sprejel iz njegovih rok plaketo, vezano v mapo iz umetnega usnja, in v navalu čezmernega veselja je Jaroslava objel in poljubil na lica. To ni bilo po protokolu, ampak povabljenca so pripetljaj sprejeli z odobravanjem. Friderik se je sredi glasnega aplavdiranja ponosno vzravnal in objel s pogledom vso dvorano z balkonom vred. Kratko se je priklonil, se še enkrat ponosno vzravnal in ravno ob pravem času odšel z odra.

Usedel se je na svoj sedež in si v domišljiji brez zadržkov privoščil občutek, da ga oče z odobravanjem gleda iz nebes. Na vrsti je bil filmski portret pesnika Miroslava Košute, stal je v meglenem ozračju na tržaški ulici, pred kipom Jamesa Joycea v naravni velikosti, tako da sta si zrla iz oči v oči. Trst je meglen prav kakor Ljubljana, je pomislil Friderik. Tudi Miroslava Košuto je poznal od prej, srečala sta se v Stalnem slovenskem gledališču v Trstu, ko je Friderik tam nastopal kot gostujoči igralec, Miroslav pa je ravno odhajal v pokoj, kot ravnatelj ali umetniški vodja ali oboje skupaj. Saj vse poznam, je že kdo ve kolikič v teku teh dveh mesecev ugotovil. Nedo Bric in Jasno Hribernik je vsaj na videz poznal iz Kave, zdaj se je imenovala Cafe Teater, kjer je leta in leta visel za šankom in med drugim spremljal razvoj študentk in študentov z bližnje Akademije za gledališče, film, radio in televizijo. Poznal je Slavka Hrena, s katerim sta za Televizijo Slovenija na Nebotičniku mimogrede in profesionalno posnela portret nagrajenca. Vsi ti ljudje, ki jih je srečal zadnja dva meseca, so bili bolj ali manj priznani umetniki, tako kot on. Na vrsti je bil filmski portret dirigenta Antona Nanuta. Friderik ni vedel, da živi v Vidmu, v Udinah, in tudi Udine so bile videti meglene, kakor da je to res ena in ista pokrajina, od Ljubljane do Trsta in naprej do Vidma. Anton Nanut se je sredi glasnega aplavza povzpел na oder, sprejel

je plaketo iz rok Jaroslava Skrušnýja, in potem, namesto da bi se vrnil na svoj sedež, odkorakal v globino odrskega obzorja! Vsa dvorana je osuplo obmolknila. Videti je bilo, da je starega gospoda kratko in malo odneslo. A tedaj se je v ozadju dvignila zavesa in v lučeh reflektorjev se je prikazal simfonični orkester Radia in televizije Slovenija v polni zasedbi. Anton Nanut je izročil plaketo prvemu violinistu in zamahnil z rokami. Orkester je začel igrati mehko melodijo, ki je hrepenela po radosti, solze in smeh in široka otožnost so se razlivali v zraku dvorane, kdo je to, je pomislil Friderik, Osterc? Ali je Smetana? Osterc je uporabljal ljudske motive iz Bele krajine ...

∞^a

Proslava je bila končana. Ko je z množico povabljenecv odhajal iz dvorane, je Friderik v bližnji loži zagledal Nejca, ki mu je mahal z dvignjeno roko: zdravo, Friderik! Aleš, Tjaša in Maša so stali zraven in mu mahali.

– Živjo, Nejc, je zaklical Friderik. Tisti trenutek je k njemu pristopil Stojan Pelko in mu čestital. Še nekaj ljudi mu je kar spotoma stisnilo dlan. V slavnostni dvorani so ga že čakali Kaja, Rudi, Manca, Stanka, Aleš, Tjaša, Nejc in Maša. Friderik je bil vesel in hkrati ponosen nanje in nase, poljubil se je z vsakim posebej po trikrat na lica, še posebej sta bila ganjena s Stanko, saj sta se poznala še iz Beograda, ko je bil še otrok in ona njegovega brata velika ljubezen. A takrat ga je vase potegnila reka pozdravljanja, poljubljanja, objemanja in čestitanja. Ves Šumi je bil tam! Bili sta Tina in Teja, bil je Džoka, tudi on nagrajenec Prešernovega sklada, z ženo Mileno, bil je Kostja s Kamilo. Kostja je lansko leto dobil veliko Prešernovo nagrado, pa je Friderik od njega čestitke sprejel, sam pa mu je pozabil

čestitati, ampak bil je pač današnji slavljeneč in je imel pravico do svoje sreče. Vsi so bili tam, Friderik je v domisljici čakal samo še to, da bo zdaj zdaj zagledal še Tedija. Saj je bilo v Šumiju velikokrat tako, da se je zbralo osem ali devet ljudi, pa se je že reklo, vsi smo bili tam!

Bila je tudi tista pegasta rdečelaska, ki je hodila s članom ansambla Matilda and Co. Bilo je značilno, da so se nekdanji hipiji, skoraj vsi študentje humanističnih ved, znova zbrali v Cankarjevem domu na podelitvi Prešernovih nagrad. Šumi je bil že zdavnaj zbrisan z zemeljskega površja. Friderik se je, kdo ve, zakaj, spomnil, da je bil v Parizu, Neaplju in v Rimu. Mogoče zato, ker sta mu Džoka in Milena maloprej pripovedovala, da sta bila na tihomorskih otokih? Če bi sešel vsa potovanja šumijevcev skupaj, bi kar nekajkrat obkrožil Zemljo, med njimi so bili pravi pustolovci in pustolovke. Ansambel Fake Orchestra je pod vodstvom Igorja Leonardija dovršeno posnel narodno glasbo z vsega sveta. Veliko število poslušalcev se je zbralo pod odrom, na katerem so nastopali, marsikdo je poplesoval. Na sredi dvorane so bile dolge mize z jedmi in pijačo, tu se je drenjalo vse črno ljudi. Tisti trenutek je k njemu hitro pristopil neznanec z ljubljanskih ulic in mu na uho zašepetal: slava je minljiva, in se takoj umaknil nazaj v množico. Zagledal je Rudija in Manco, kako se z majhnimi sendviči na papirnatih krožničkih sprehajata med povabljeni. Največja skupina se je nabrala okrog predsednika s soprogo. K Frideriku je s svojo široko pojavo stopil Karpo Godina in mu čestital ter mu izrazil svoje priznanje, ti si kot ptič feniks, zažariš in šineš iz pepela! Friderik se je vrnil v svoj družinski krog, a komaj je utegnil spregovoriti nekaj besed, že ga je vrtinec čestitk znova potegnil za seboj. Čestital mu je Aurelio Juri, Friderik pa mu je pomotoma rekel Franco, verjetno zato,

ker je bil tudi Franco zraven pri tisti zasedbi vile na Erjavčevi. Aurelio in Franco sta bila brata. Vmešala se je Vijolica. Vijolica, se me spomniš? Zdaj je bila Vijolica precej bolj zaobljena, tako da je Friderik zaman iskal suhico, ki jo je imel v spominu. Ne spomniš se me?! Seveda se te spominim, je momljal Friderik. Tedaj mu je z vsem spoštovanjem čestitala neka dama, ki je ni poznal. Friderik je v sebi začutil nekdanjega dečka za vse, postal je živahen, ko sta se s Tejo objela in poljubila, jo je v šali takoj vprašal, imaš kaj? Teja, ki je tako rekoč čakala v vrsti za tisto damo, se je na glas zasmejala, nato pa s sijočimi očmi odvrnila: imam, v avtu! Friderik je zaprosil družino za razumevanje in s Tejo sta odvihrala do avta, podobno kot včasih, ko sta se dva zaveznika odločno, a neopazno izmuznila iz gneče v Šumiju in šla skozi temno vežo zadaj na dvorišče in tam enega prižgala. Friderik ni več čutil svetobolja vpričo vsakokratne predstave minevanja. Zdelo se mu je, da imata oba s Tejo isto dušo, kot takrat, ko sta hodila po travnikih na Golem in se po njenih lastnih besedah fino zaštekala. Zdaj je delala za neko ameriško firmo. Vodila je predstavitve po Španiji in Italiji. Saj mi vsi vemo, da kadiš, so ji rekli, ampak važno je, da dobro delaš, dobra si. Od moža se je ločila. Želela si je pravzaprav samo še tega, da bi legalizirali travo.

Vrnila sta se v slavnostno dvorano, in že po nekaj korakih ju je množica povablencev odnesla vsakega v svojo smer. ∞^a materina, je razločno pomislil Friderik in se kar malce zdrznil, presenetilo ga je, kako globoko se je žargon vsakdanjosti zažrl v njegovo mišljenje. Ampak saj se mu je tudi v Šumiju kdaj zgodilo, da je sredi iskrivih domislic, ki jih je z rokohitrsko igralsko spretnostjo trosil naokrog, samo za hip skočil na WC, smeh, tam pa je nad pisoarjem nepričakovano scedil skož zobe ∞^a materina, kakor da se

v resnici nič ne zabava, temveč gara. Odvrigel je te misli čez ramo in se približal Alenki Zor Simoniti in Ignaciji Fridl. Ignacija ga je takoj objela in poljubila in mu začela odločno razlagati, na prvem sestanku komisije sem vstala in rekla, zdaj pa tako, ta komisija je tu zato, da se popravijo krivice! Zraven se je prismejal Vasko Simoniti, Alenkin mož, bil je Friderikov sošolec z grafične šole in še sošolec na večerni gimnaziji. V prejšnji vladi je bil minister za kulturo, potem se je vrnil na svoje mesto profesorja za zgodovinske vede na ljubljanski Filozofski fakulteti. Napisal je kar nekaj zgodovinskih študij in pridobil doktorski naziv. V primerjalnem trenutku je Friderik uzrl, kako jih je profesor Dremelj z grafične šole vse skupaj poslal k frizerju, njega, Vaska, Miša Javornika, Jenca in Rudolfa. Nalašč so odšli v Hotel Lev, kjer je bil tiste čase eden najdražjih frizerskih salonov v mestu. Ampak ali so imeli naročilnico? Kdo je to plačal? Tega se ni več spominjal. Tedaj se mu je približal Tomaž Wraber, sošolec iz 6. in 7. b razreda Osnovne šole Prežihov Voranc, z ženo in mu s širokim nasmehom čestital. Za Friderika je bil Tomaž živ in otipljiv dokaz, da njegovi sošolci iz najbolj zgodnjih ljubljanskih časov obstajajo naprej tudi v resničnosti, ne le v njegovi glavi. Videti je bilo, da zgodovina razkriva svoj smisel v krožnem vračanju in srečevanju enih in istih duš. Prav zares je užival. Nič več ni bil histerično potreben duhovičenja in norčavosti, ampak je stal na svojem mestu kot utelešena nagrada Prešernovega sklada. Dobro je bilo. Zdelo se mu je, da je končno doumel Nietzschejevo misel: mi moramo biti formalni, to je pravzaprav edino, kar nam preostane. Imel je vtis, da igrajo durhmarš vsi povablenci in povablenke v slavnostni dvorani, ne samo on. S Kajo sta odšla k Mitji Čandru in njegovi ženi Maji. Mitja je bil najbolj zaslužen, da je Friderik dobil nagrado, saj ga je kot